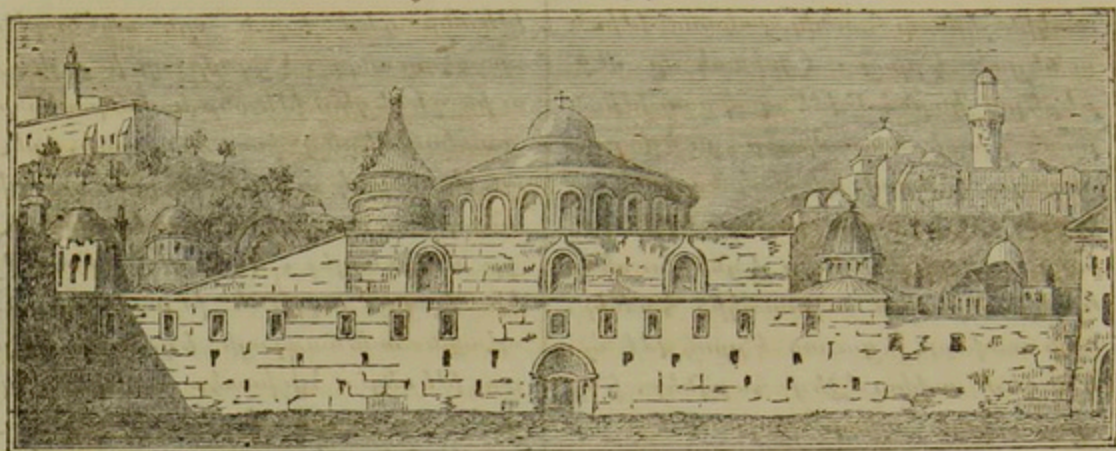

ՀԻՆԳԻՐՈՐԴՆԵՐ
ԹԻՒ 7.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՅՈՒՆԻՍ 31.
1870

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԱՄՍՈՑՍ շին թարգմանչաց տօնին օրը յառանգաւորաց վարժարանիս մէջ հանդէս մը կատարուեցաւ թարգմանչաց Ս. Հարց անհամեմատեւ լի աշխատութեանցն ի ներքող վեց հատ ծառ կորդացուելով: Աշակերտաց ունեցած սրտի զգացումն իրենց արտասանութեանցը մէջ կը փայլէին, այնպէս որ մինչեւ կ'ըսուէր թէ գրածնին դեռեւս իրենց զգացմանցն արժանաւոր բացատրութիւնը չկրնար համարուիլ: Արկորդ դասուաշակերտաց ծառերուն երկուքը կը գնեմք Սիօնի մէջ, իւրեանց ի բաջալերութիւն:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Ս. ՀԱՅՐ

ԵՒ ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ ՀԱՐԲ

Արդէն յայտնի է Չեր ունկընդրաց թէ այն անհատը կամ այն ազգը որ պահասութիւն ունի որ և է մէկ բանի մը մէջ, ըսել է որ տակաւին կատարելութեան հասած չէ: Պահասութիւն ըսինք, մարդ պահասութիւն ունեցած կ'ըլլայ, երբ մէկ բանի մը կը կարօտի և պէտք մը կ'ըլլայ զայն ձեռք բերելու: Արդ նոյն կամեցածը ձեռք կը բերէ, ըսել է որ իւր պահասութիւնը լրացնելով կատարելութեան հասած է: Իսկ երբ իւր նպա

տակին չկրնար հասնիր արտաբնական
ուսնեցած կ'ըլլայ : Օրինակ մը մէջ
բերեալով կարծեմ թէ պակասութիւն
ըսած բառերնուս միտքը աւելի բա-
ցայայտ կերպով պիտի կրնամք հաս-
կըցնել : Օրինակի համար երբ պա-
րապ ստիպուի մէջ ջուր լեցնել ու գնե-
ր և չկրնանք մեր նպատակին հասնիլ,
նոյն առիթը լեցած կ'ըլլայ թէ ոչ,
կ'ուզեմ ասիլա Չեզ հարցնել, ինչ
պատասխան պիտի ընդունեմ Չեզ
մտադրութեամբ գտադրութենէն,
բայց եթէ ոչ, բացասական մակըս մը
Աւ արդէն յիմար է այն անհատը որ
մէջի եղած ջուրը լեցուն է կ'ըսէ մինչ
դեռ ինքը իւր աչքով կը տեսնայ որ
հարցանողին նպատակին համաձայն չէ :
Ասեմախոհ ունիկոլոր, կարծեմ թէ
այս օրինակով մեր միտքը բացայայ-
տեցինք Չեզ բոս բառականխել : Այս
պէս և մեր Ազգը պակասութիւն մը
ունէր եւ մէկ ազգապիտութեան մը
կ'ըստաւոր որ իւր պակասութիւնը
լեցնէր : Բայց ինչ էր ասոր պակասու-
թիւնը, միթէ արծաթ կամ ոսկի չու-
նէր, կամ թէ հազմաւ չունէր որ
իւր անձը պատասխարէր ցոյրտի գէմ
Հաղթ ընթերցում չունէր, այն իրեն
համար յատկացեալ տառեր չունէր,
որ անով կարողանար ինքը զինքը լու-
սաւորեցնել, ընթերցանութեան մէջ
զինքը թափառեցնելով, բայց միթէ
ազգ մը կամ անհատ մը մի միայն իրեն
յատկացեալ լեզուով կարող է բառա-
ւորուիլ : Այն, շատ դժուար է ան-
հատի, նոյն մանաւանդ աւելի դժուար
բազայն է ազգի մը ուրիշին լեզուով
յատաջել : Արեւմտ ինչ կ'ըլլայ նոյն
ազգին ապագայ վիճակը, ինչ տեսակ
կրթութիւն պիտի ստանայ նոյն ազ-
գին մանուկը, որ իւր բուն լեզուին
տառերը չունի և չգիտէր : Աւ մեր
գնեկը հազար օրէնքութեան վաւմու-

թեանը գէմ եղած այն անհատին
պատկասանքը : Ազգ մը որ իւր լեզ-
ուն գեղեցիկութեանը և մանրամանք
յատկութեանը վրայ կը պարծի, գրե-
լու ժամանակ ստիպուած ըլլայ օտարի
անյարմար ու պակաս տառերով զին-
քը ապգնապէս : Այն վիճակին մէջ
էր Հայաւ ազգը և իւր տառերու
պէտքն ամենազգալի եղած էր իւր
ընթերցանքը : Արտաքին հայերէն, կը
գրէր յունարէն, կը քարոզուէր հա-
յերէն, կ'աւետարանուէր քաղղէս-
երէն :

Երբ Հայ մանկտին Յոյն մանկը
աւայն առ ինքն ըրած արհամարհանքն
ու նախաախնքը կը լսէր, թէ Հայոց
ազգը գիր չունի և միայն կէս լեզու
մը ունի, Հայ մանկտին որ իւր ներսի-
զին ունէր բարեգուշակ եռանդ մը,
վշտացեալ սրտիւ և ցաւալից հառա-
չանօք կը հարցնէր Հայ մանկտին իւր
հօրցը, ուր են Հայք, Հայկական գե-
ղեցիկ լեզուին գեղեցիկ տառերը, մենք
ինչու մեր կատարեալ լեզուն յայտնե-
լու կատարեալ տառերը չունինք, ուր
են Հայկական լեզուի արձանացուցիչ
Հայկական տառերը, օտար ազգեր
ինչու ունին և մենք չունինք : Հայ
մանկտայն այս հարցմանց իւրաքան-
չիւրն ուրոյն ուրոյն մէկ մէկ ծանրա-
կըջիւ երկամաքարեր կը դառնային
Հայ ազգին իրենց ներքը կրող Հայրե-
բուն սրտին վրայ, սրտերը կը ճմլէին,
բայց չէին ուզելու որ իւրեանց հար-
ցը պակասութեանը վրայ իրենց որ-
դւոյն առջեւ գանդատէին : Այն դա-
րու հայրերն իրենց օրդւոյն այս հարց-
մանցը չգիտցան պատասխան մը կ'ըսէր
Արդեօք պիտի կրնան կ'ըսէր այսպիսի
հարցմանց պատասխան արդի հայրե-
րու : Վնասեալն ոչ :

Հայ մանկտայն այս անպատու
խանելի հարցումն ըն աւանց պատու-

խանի չթողուց դարձեալ հայ նախնին՝ բացարկներ ինչպէս :

Անցան օրեր և տարիներ , բոլորեցան դարադրութիւններ : Ահան Հայեր , անցան Հայեր , ծնան նաեւ նոր օրգիներ և աճեցան նոր հայրեր : Աշխատեցան բիւր եռանդեամբ այս Հայրեր , փայթ աւնեցան իւրեանց օրդուց կըսէլ ուղիղ պատասխաններ :

(Պատին աշխատեցաւ օր յառաջ , Հայն յետո մնաց իւր ընթացքէն դարիւ չափ , և միտք բերաւ նոցա միջոցն , սկսաւ ինքնին փայթ աւնեալ ձեռք բերելու պատուականը՝ որ իւր մէն հեռի էր :

Այս քաջութեան ընթացքին դիւցազունքն են երկու Հայեր , թէ և շատեր մասնակցեցան այս փառաւոր աշխատութեան : Ազգին համայն լըրութիւնը յնծութեամբ կողջագորէր այս փառաւոր աշխատութեան անդանդաղ ու քաջ մշակները , չկար հոյ ազգ մը որ արտառէր : Վասն զի Հայուն համար սովիւ նոր էր , և բոլորովին նոր և գերազանց :

Պատմութեան նկարագրութիւնը լսող արդի Հայ սրտերն անգամ զիւրենք նոյն աւուր յնծութեան մէջ ըլլալ կը կարծեն արդեօք , թէ և նը կարագիրը չստ տկար ալ ըլլայ :

Ղշմարիտ այլը Հաշխատեցան , իւրեանց ըզձիցը կատարելութեամբը Ատուածային պարգեւ ընդունելին և իւրեանց օրդուց և ապագայ հաւաք սերնդեան կատարեալ լեզուին ամենայարմար տաւերն յօրինելին :

Այս դիւցաղն Հարց անունները ամեն Հայ անհատի օրաին մէջ սակի տառերով գրօշմաւած , Հայաստանի մէջ նոյն դարն սակիացուցին :

Այս անունները մինչեւ ցարդ գրօշմաւած են Հայ սրտերու մէջ սակի տառերով , Սահակ և Մկրտիչ Հայ

կական դպրութեան ամենապերճ դիւցաղներու անունները :

Այս անուններուն ինչ հեռու կը գրօշմաւի նաեւ վրասնապարհ աւաններ , որ արդիւնաւոր ընել զիստաւ երկու մշակաց աննման աշխատութիւնը :

Յոս օրում եւս տկար և ոչ կատարելալ ճարտարախօս գովաբան , այս դիւցաղանց նկարագիրն լսող իմովսանն ընելէ ետքը , ներքոյն յօրինումը կը թողում իւրաքանչիւր լսող տկանջայ :

1870 Յուլի 2	Թագաւոր Գրիգորեան
Երեսօտէմ	Արքեպիսկոպոսէյի
Իշան Ս. Յակոբ	Աշխ. Ժառանգ
Բեանց :	Վարժարանի :

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻ Ս. ՀԱՅՐ ԵՒ ԱՐԴԱՅ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆԵՐ

Սարգիս թեան մէջ մէկ գովելի և աստուածաճաճայ սովորութիւն կամ պարտաւորութիւն մը կայ , այս ինքն՝ մարդիկ երբ իրենց նեղութեան ժամանակ մէկէ մը օգնութիւն գտնեն , կամ աւելի պարզ լսեմը , երբ իրենց քողցած ժամանակը մէկը պաւտաւ մը հայ տայ , կամ ծաղաւած աստեանին գաւաթ մը ջուր , անոր երտխափքը մինչեւ իրենց մահաւան օրը չմոռնալու պարտաւորութիւն մը կ'ըզան , սցաղեալ մաւաքողը պարտական կը մնայ : Այս մանաւանդ մարդիկ յառաջագոյն այս աստուածաճաճայ գործոյս յարգը այնչափ չէին դիտեր , որչափ որ պէտք էր , և կը մոռնային կամ զանց կ'ընէին , և մաւաքաներն ալ այնքան պարտական չէին մընար : Սակայն երբ մարդայեայն Վրաստան շրջիլն արեւելոց Տէրն մը